

Briljante Planten

Over knappe knoppen, boze bollen en ander geniaal groen
Geert-Jan Roebers
Illustraties: Margot Westermann
(Gottmer 2022, 144 pagina's,
€ 25,99, vanaf 10 jaar)

Planten staan stil, maar zijn intussen o zo slim

Een boek met de titel 'Briljante planten' heeft iets waar te maken: briljant? Spannend, laat maar zien dan! Vanaf het begin wordt het woord tot de lezer gericht. Je wordt bestookt met vragen. En niet lang daarna met antwoorden. Die weer leiden

tot nieuwe vragen. En nog meer antwoorden. Het lijkt de jenaplan-observatiekring wel.

Planten zijn makkelijk te bestuderen. Ze staan stevig in de grond geworteld en lopen niet weg als je ze nadert. Doe er je voordeel mee. Buiten dat, koestert de plant doorgaans zo haar geheimen, vaak goed bewaard onder de grond. Schrijver Geert-Jan Roebers stelt je nieuwsgierigheid op de proef door te stellen dat je niet wil weten wat ze daar uitspoken. En daarmee beroert hij – bioloog en maker van kindermagazines en tv-programma's – de juiste snaar: kom maar op met die wetenschap. Er volgt een stoomcursus scheikunde in afgeslankte vorm. Informatie van stiekem groen en frisse scheten tot taaie kost. Daarna reizen we 3,5 miljard jaar terug in de tijd naar het ontstaan van de eerste – briljante – bacterie, en hoe vanaf die tijd de levendige boel op aarde kon ontstaan zoals we hem nu aantreffen. Met plant, dier en mens en hun eeuwige onderlinge strijd én samenwerking om te kunnen overleven.

Je leest hoe het plantenleven veel dynamischer is dan het geworteld zijn op één plek doet vermoeden: planten hebben in de loop van de tijd actief samenwerkingsverbanden gesloten met andere soorten, om elkaar te helpen te overleven en voort te planten. Met kleur, vorm, geur en andere slimme eigenschappen weten ze precies de juiste vrienden

aan te trekken.

Er gaat een wereld open, niet alleen om het puntje van je stoel-gevoel in je stamgroep te voeden, maar je ontkomt er zelf ook niet aan diep onder de indruk te raken van hoe intelligent en gevoelig de levende wereld om ons heen is. Planten mogen dan geen hersenen hebben, toch lossen ze problemen efficiënt en elegant op: er zijn vliegenplakkers, luisterende bloemen en schreeuwende bladeren. Er bestaan gifpoepers, wurgende vijgen en groene gifmengers. De beweeglijkste typjes zijn onder andere de kampioenen pitten spugen, de zadenmijters en de snelste slurpers. Voor onze nieuwste technologieën passen de creatiefste wetenschappers en uitvinders vaak oplossingen toe die ze hebben afgekeken van het plantenrijk. De natuur had allang zonnepanelen, hightech brandkasten met een tijdslot en klittenband lang voor wij op het idee kwamen. Met dit boek dringt het besef diep door dat bos en sloot geen decorstukken in ons jachtige leven zijn. Je raakt doordrongen van de plantenwereld als veelzijdige medebewoners van onze planeet – betekenisvol van zichzelf en van onschatbare waarde voor ons leven. Het boek geeft met zijn meesterlijke teksten, doordachte vragen, duidelijke foto's, sprekende tekeningen en heerlijke vergelijkingen alle antwoorden die je nodig hebt. Briljante planten in een briljante vorm gegoten.

Binnen en buiten binnen- stebuiten keren

Sabine Wassenberg

De filosofiekring

Een opgroeiend mens exploreert de wereld om zich heen van binnen naar buiten, steeds verder, en dan weer terug. Het filosofische prentenboek *De Zoon van de Gazelle* laat dit mooi zien, als je de levensloop volgt van hoofdpersoon Hayy, van jongeling tot oude man. Als klapper op de vuurpijl beleeft Hayy een heuse mystieke ervaring, een eenheid tussen alles – ook tussen binnen en buiten.

De buitenwereld in...

Een pasgeboren baby wordt geleid door de eigen sensaties, impulsen, driften en behoeften, die zich in hem bevinden. Langzaam verschuift zijn aandacht naar buiten. De eerste visuele indrukken van buitenaf worden scherper en zo verlegt het kind de aandacht naar papa en mama en de dingen in de wereld zelf. In de peuter-, kleuter- en basisschooltijd zijn het vooral tastbare zaken die een rol spelen in het leven. Tastbaar, dichtbij, redelijk grijpbaar. Gaandeweg reikt de aandacht van het kind verder en verder, ook naar minder tastbare vormen. Tegen de puberteit komt het bewustzijn dat de wereld groot is en een benul hoe groot dat is. De jongere kan zich inleven in vreemden en kan zich vragen

stellen over abstractere thema's: de zin van het leven, de eerlijkheid van de bio-industrie, het waarom achter alles.

...en terug naar je binnenwereld

Ook kleine kinderen kunnen die grote levensvragen stellen, maar bij tieners strekt het bewustzijn zo ver uit dat ze de impact ervan dieper kunnen laten doordringen. Er kan interesse zijn, al op de basisschool, in planeten en aliens. Er kan nagedacht worden over voorgaande levens of reïncarnatie. Wereldvrede, de klimaatcrisis of het lot van gedupeerde minderheden zijn abstracte thema's, buiten jezelf en grotendeels ook buiten je invloedssfeer, die menig tiener kunnen overspoelen en bezighouden. Als volwassene kiezen we meestal

een richting om onze interesses in te verfijnen. En soms moeten volwassenen, al dan niet onder begeleiding van een therapeut, nog eens de weg terug naar binnen vinden. Deze weg zijn velen kwijtgeraakt, ze zijn met een mooi woord ‘gedissocieerd’ van hun binnenwereld, door het eeuwige naar-buiten-gericht-zijn dat de wereld van ons lijkt te verlangen. Dan moeten we ‘weer leren voelen’ of ‘het innerlijke kind de ruimte geven’. Ook zelfreflectie (waarom doe ik dit? Wat wil ik echt?) en zingeving (wat heeft zin? Wat wil ik bijdragen aan de wereld?) is een terugkeer naar binnen.

Moederwarmte en waarom-vragen

In mijn nieuwste boek *De Zoon van de Gazelle*, een hervertelling van een twaalfde-eeuws filosofisch verhaal, volg je hoe hoofdpersoon Hayy zijn blik steeds verder op ‘buiten’ richt. Als baby is hij op een eiland beland –

onbewoond door mensen, maar vol met dieren. Het is door een gazelle, die hem warmte en moedermelk geeft, dat hij in leven blijft. Langzaam begint hij om zich heen te kijken – naar zijn gazelle-moeder, de dingen en de dieren in de nabijheid. *Is zij mijn moeder? Waar kom ik vandaan? Wat is leven? Wat is een dier? Wat ben ik?*

Net als de Griekse filosoof Aristoteles gaat Hayy empirisch te werk. Directe waarnemingen en ervaringen vormen de basis voor zijn kennis. Hij begint zelfs, zonder het te weten, wetenschappelijk onderzoek te doen: in het twaalfde-eeuwse Moorse Spanje gold het als moderne wetenschap om dode lichamen open te snijden en de interne organen te bestuderen. Hayy doet hetzelfde.

Waar het denken stopt

Naarmate Hayy ouder wordt, verruimt hij, net als ieder kind, zijn perspectief. Hij wordt zich bewust

van de sterrenhemel en stelt zich belangrijke vragen: *waarom ben ik hier, wat moet ik met dit leven doen? Hoe komt dit alles hier? Wat zit er achter de sterren?*

Filosofierend met zichzelf, in zichzelf, redeneert Hayy zich een logische weg naar bepaalde inzichten over dat wat hij kent als zijn wereld, zijn bestaan – het bestaan waarin wij allemaal ‘geworpen zijn’. Maar het denken, de logica blijkt zijn begrenzings te hebben. Hij stuit op grenzen, op vragen waarop hij geen sluitend antwoord kan vinden: *waarvoor, hoe, waarom bestaat dit allemaal?* Hij vermoedt een onbevattelijke verklaring en hij noemt het geheel aan dingen die zijn verstand te boven gaan ‘het Mysterie’.

Waarom dringen die vragen zich dan toch telkens weer op? Waarom grijpt hij steeds weer naar mogelijke verklaringen? Waarom blijft het hem bezighouden? Hayy redeneert dat hij niet zomaar een geest gekregen

heeft: hij kan er immers mee denken en er de wereld mee ervaren. Hij vermoedt dat het proberen te ont-rafelen van het Mysterie zijn levensmissie is.

Eenheidservaring

Hayy wil filosoferen, nadenken. Mediteren zelfs. Hij zoekt wegen om zich met het Mysterie te verbinden. En dat gebeurt ook. Op een dag, in een grot op het eiland, krijgt hij een inzicht. Een mystiek inzicht kun je het noemen. Over de hele wereld zijn er mensen die iets soortgelijks hebben beleefd, intens of vluchtig, bewust of onbewust. Ongeacht uit welke religie en welke cultuur ze komen, ongeacht welke taal ze spreken of in welke tijd ze leven, beleven mensen zo’n bijzonder gevoel van eenheid. Sommigen proberen het actief op te zoeken, anderen overkomt het: een gevoel dat alles dat bestaat met elkaar verbonden is, op een ‘magische’ manier.

Wat alle dingen op het blote oog gemeen hebben met elkaar, is het feit ‘dat ze bestaan’ en alleen dat al kun je als extreem bijzonder ervaren. De eenheid in alles, tussen alles en met je zelf (dat op dat moment niet afgescheiden is) is de overbrugging van het boven en beneden, een ver-smelting van het buiten en binnen. Tijdens Hayy’s eenheidservaring ervaart hij dat het Mysterie overal om hem heen en in hemzelf aanwezig is. Door het wegvallen, het vervagen, het oplossen van de conceptuele grenzen in zijn eigen ervaringsapparaat, z’n bewuste geest, worden er ook geen grenzen in de wereld geprojecteerd, geen onderscheidingen, geen kaders.

De enige eigenschap die ertoe doet, is het zijn van de dingen, dat de dingen met elkaar verbindt. Hayy zelf is niet alleen maar toeschouwer van de wereld buiten hem, maar is zelf deel van alles: hij ervaart zich als onderdeel van het grotere geheel. Er is natuurlijk wel een fysieke grens tussen zijn lichaam en de lucht, waar ‘buiten’ begint, maar zijn geest voelt de verbondenheid op een ander niveau. Buiten en binnen als een ondeelbaar één.

Onze wonderlijke geest

Terug naar de kinderen in je groep. Ook zij zullen hun blikveld uitbreiden in de loop der jaren, steeds verder naar buiten. Tot en met het moment dat de abstractste en meest filosofische blik ze brengt bij de grenzen aan hun kennen. Dat kan al gebeuren na een seconde nadenken over een ogenschijnlijk simpele filosofische vraag. Je kunt het soms zien aan hun ogen: “Maar... dat is eigenlijk heel gek, juf!” Dan, ook zonder zo’n bijzondere eenheidservaring in een grot, zullen ze merken dat hun object van onderzoek hen ontglipt. Dat het zich nét niet laat kennen. Dat hun onderzoekende ken-apparaat hapert en er als een boemerang teruggeslingerd wordt met nieuwe, diepere vragen. Hun naar buiten gerichte blik wordt naar binnen gedraaid. De geest is voor een kort moment binnenstebuiten gekeerd. Al is het maar eventjes, ze kunnen zich gewaarworden dat ze een wonderlijke geest hebben waarmee ze de wereld ontdekken en zichzelf kunnen ervaren. En wat prachtig dat je als stam-groep-opleider getuige kunt zijn van

dergelijke momenten: die oeroude ontdekking van de wereld en van het zelf, die ons mens maakt.

‘De Zoon van de Gazelle’, herverteld door Sabine Wassenberg en Kamel Essabane, kreeg al voor verschijning aandacht in *Mensenkinderen* (zie MK174, november 2021) en is lovend besproken in de landelijke kwaliteitspers. Karuna Wirjosemito maakte de bijzondere illustraties.

Wil je met je team leren filosoferen in de klas met behulp van het boek ‘De Zoon van de Gazelle’? Lees meer en download een gratis lesbrieft op: www.sabinewassenberg.com/dezoonvandegazelle

Sabine Wassenberg is filosoof en traint docenten in kinderfilosofie in de klas. www.opleidingkinderfilosofie.nl